

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Гончарика Романа Петровича**
**«Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський
період»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 19 – Архітектура та будівництво,
спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертації

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю глибокого наукового осмислення архітектурно-просторових трансформацій українських міст у період радянської урбанізації, що справили системний вплив на структурно-планувальні, функціональні й морфологічні параметри міського середовища. Упродовж XX ст. архітектура та містобудівна політика в Україні розвивалися в умовах централізованого управління, у межах якого реалізовувалися ідеологічно зумовлені просторові моделі, що призвело до формування уніфікованих типів забудови, кардинальної зміни системи функціонального зонування міст і переформатування історично сформованих структур.

Місто Івано-Франківськ як об'єкт дослідження виступає репрезентативним прикладом взаємодії між історичною міською морфологією та радикальними модернізаційними втручаннями радянського періоду. У процесі повоєнної реконструкції, масштабної житлової індустріалізації та впровадження нових ідеологічних установок у сфері містобудування сформувалася багаторівнева трансформація архітектурного середовища, яка водночас містить універсальні риси радянської урбаністики й локальні регіональні особливості.

Сучасна наукова й практична значущість теми додатково посилюється активними процесами декомунізації, культурної ревіталізації та європейської інтеграції, які вимагають критичного переосмислення архітектурної спадщини радянської доби. У цьому контексті аналіз трансформацій міського простору Івано-Франківська набуває прикладного значення для формування підходів до адаптації, переосмислення й збереження середовища в межах сучасних стратегій сталого розвитку.

Доцільно наголосити на реалізації міждисциплінарного дослідницького підходу, в якому поєднано архітектурно-містобудівний аналіз, історико-культурну рефлексію та цифрові аналітичні інструменти, зокрема геоінформаційні технології. Такий підхід відповідає сучасним методологічним

орієнтирам у сфері архітектурної науки та урбаністики.

Таким чином, тема дослідження є актуальною як у теоретичному, так і в практичному вимірах, відповідає стратегічним напрямкам розвитку архітектурної галузі та робить суттєвий внесок у вивчення архітектурно-просторових процесів трансформації українських міст радянського періоду.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційне дослідження Гончарика Романа Петровича виконано на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» в межах пріоритетного наукового напрямку кафедри – «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період», який орієнтований на дослідження трансформацій міського середовища в умовах історичних та політичних змін ХХ ст. Тематика дисертації також перебуває в межах загального наукового вектору моделювання розвитку урбанізованих систем і територій, що розробляється в рамках дослідницької діяльності Науково-дослідного інституту імені академіка І.М. Луцького. В цьому контексті робота є складовою комплексного дослідження процесів урбаністичного розвитку, просторової реструктуризації та пошуку підходів до раціонального використання територій на прикладі конкретного історичного міського середовища.

Таким чином, дисертаційна робота органічно інтегрується в науково-дослідницьку діяльність як кафедри, так і наукових інституцій, забезпечуючи міжінституційну наступність та відповідність сучасним науковим пріоритетам у сфері архітектури та урбаністики.

3. Наукова новизна результатів дослідження

Дисертаційне дослідження на тему «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» відкриває нові перспективи в аналізі радянської урбаністики як системного явища, що спричинило глибокі архітектурно-просторові трансформації міського середовища. У роботі вперше запропоновано комплексну типологізацію радянських інтервенцій у планувальну структуру Івано-Франківська, із застосуванням геоінформаційного аналізу, морфологічного підходу та культурної рефлексії.

Серед положень, що мають ознаки наукової новизни, виділимо наступні.

Уперше розроблено морфогенетичну модель просторової трансформації Івано-Франківська впродовж трьох етапів радянського періоду, що дозволяє проаналізувати не лише зміни у плануванні, а й зміни символічного змісту міського простору (його семантики).

Автором сформовано типологію радянських архітектурно-просторових інтервенцій, що включає такі ключові механізми, як: централізація адміністративного простору, екстенсивне розростання житлових масивів, а також монофункціональна організація районів. Ця типологія враховує особливості міст

середнього розміру з європейською історичною структурою.

У науковий обіг уперше введено поняття «просторова репресія» – як форма насильницької трансформації міського середовища. Це стосується, зокрема, демонтажу історичних об'єктів, заміни середовища новими ідеологічно зумовленими структурами.

Запропоновано також інтерпретацію радянського міського простору як історичного шару, що має довготривалий вплив на сучасні сценарії розвитку, способи використання територій та колективну пам'ять мешканців.

Сформульовані підходи до ревіталізації радянської спадщини поєднують повагу до історичної міської тканини з контекстуальними й адаптивними принципами інтеграції в сучасне архітектурне середовище.

Таким чином, результати дослідження розширюють теоретико-методологічну базу вивчення радянського етапу архітектурного розвитку українських міст, пропонуючи нові аналітичні інструменти та практичні орієнтири для реконструкції, ревіталізації й осмислення урбаністичної спадщини другої половини XX століття.

4. Оцінка змісту дисертації

Дисертація Гончарика Романа Петровича «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» має завершений, системний характер і відповідає вимогам, що пред'являються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

У вступі автор чітко окреслює наукову проблему, аргументує актуальність, формулює мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкриває наукову новизну й практичне значення дослідження. Належна увага приділена апробації результатів, що підтверджує залучення здобувача до фахового наукового середовища.

Перший розділ містить теоретико-методологічну базу дослідження, де автор демонструє міждисциплінарний підхід, поєднуючи історико-культурний, морфологічний і соціальний аналіз. У роботі активно використано архівні документи, історичні плани, фотоматеріали та картографічні джерела, що забезпечує глибоку емпіричну основу.

У другому розділі здійснено всебічний аналіз архітектурно-просторових змін у житловій, громадській та промисловій забудові радянського періоду, виокремлено вплив індустріалізації, мікрорайонного планування та типових проєктів на втрату історичної ідентичності міського середовища. Зміст розділу викладено послідовно, з опорою на документальні джерела.

Третій розділ присвячено осмисленню можливостей ревіталізації радянської архітектурної спадщини в сучасному контексті. Автор демонструє власну методику контекстуального інтегрування радянських фрагментів у міську

тканину. Практична цінність підтверджується аналізом конкретного прикладу – території колишнього фурнітурного заводу. Дослідження розглядає не лише архітектурні, але й соціально-правові аспекти трансформацій.

У підсумку, дисертація є науково обґрунтованою, теоретично цілісною та методологічно вивіреною роботою, що поєднує глибину аналітики з практичною орієнтованістю. Її результати можуть бути корисними як у теоретичних дослідженнях, так і в реальному плануванні трансформованих міських територій. Зміст роботи повністю відповідає сформульованим завданням і меті дослідження.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі Гончарика Романа Петровича, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, логічною послідовністю викладу та належною верифікацією емпіричними матеріалами. Висновки й практичні рекомендації ґрунтуються на комплексному аналізі архітектурно-просторових трансформацій Івано-Франківська в умовах радянської урбаністики, що забезпечує їхню наукову достовірність і практичну значущість.

Структура дисертації чітко відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, а також анотації та переліку публікацій автора. Така композиція забезпечує цілісне й системне розкриття предмета дослідження.

Автором коректно визначено об'єкт і предмет дослідження, а також запропоновано узгоджену методичну модель аналізу архітектурно-просторових змін, яка дає змогу охопити як морфологічні, так і семантичні параметри розвитку міського середовища в контексті політичних і соціальних змін. Виклад матеріалу відзначається внутрішньою логікою, методологічною послідовністю й аргументованістю.

Емпірична база дослідження є репрезентативною і включає понад 180 джерел, зокрема архівні документи, історико-картографічні матеріали, наукову й краєзнавчу літературу, що сприяє високому рівню достовірності дослідження. Всі аналітичні положення підкріплено покликаннями на джерела, цитування оформлено згідно з академічними стандартами.

Висновки до розділів логічно впливають із аналізу та чітко структуровані. Узагальнені результати демонструють глибину опрацювання теми. Сформульовані автором рекомендації мають прикладну спрямованість і підтверджені результатами апробації на наукових заходах, зокрема семінарах, конференціях і круглих столах на базі кафедри архітектури та будівництва Університету Короля Данила, а також інших наукових платформ.

Таким чином, дисертаційне дослідження Гончарика Романа Петровича

відрізняється високим ступенем теоретичної та методологічної обґрунтованості, а обґрунтовані результати – високою достовірністю, що робить їх значущими для розвитку сучасної архітектурної та містобудівної науки.

Практичні результати роботи

У процесі виконання дисертаційного дослідження отримано результати, що мають прикладне значення для архітектурної практики, урбаністичного проектування, освітньої діяльності та стратегічного розвитку міського середовища.

Проаналізовані етапи архітектурно-просторової трансформації міста Івано-Франківська в радянський період дозволили виявити логіку планувального розвитку та надати рекомендації щодо її врахування під час оновлення сучасної міської структури.

Сформовані підходи до виявлення архітектурно-просторових конфліктів, що виникали внаслідок інтенсивної модернізації й стандартизації забудови, можуть бути використані під час аналізу проблемних територій, при формулюванні проєктних завдань, підготовки рішень з реконструкції або ревіталізації.

У запропонованих моделях адаптації архітектурної спадщини радянського періоду до сучасних вимог міського життя акцент зроблено на поєднанні збереження автентичних рис середовища з удосконаленням його функціональної придатності.

Підготовлені навчальні матеріали можуть бути інтегровані в навчальні програми закладів вищої освіти архітектурного профілю – зокрема, у викладання дисциплін з історії архітектури, урбаністики, реконструкції міського середовища, а також збереження архітектурної спадщини. Результати дослідження можуть бути використані:

- практикуючими архітекторами;
- проєктними організаціями, що займаються реконструкцією середовища;
- викладачами та студентами архітектурних факультетів;
- представниками органів місцевого самоврядування під час розробки стратегій розвитку та ревіталізації міського простору.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг дисертації складає 251 сторінку, з яких 162 сторінок основного тексту, 54 сторінки додатків з ілюстраціями, 188 найменувань на літературні джерела, розміщені на 17 сторінках. Дисертаційна робота має чітку структуру, а отримані результати свідчать про її високий рівень. У дослідженні не

виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано.

Мова й стиль дисертаційної роботи

Дисертація та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Дослідження виконано науковим стилем, з використанням відповідного до теми термінологічного апарату. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам. Ілюстративний матеріал інформативний, підібраний вичерпно й якісно.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Дисертаційна робота Гончарика Р.П. є змістовним, теоретично обґрунтованим та актуальним науковим дослідженням. Для поглиблення наукової дискусії окреслимо окремі зауваження та пропозиції, які доцільно розглядати як потенційні вектори розвитку дослідження, що сприятимуть посиленню концептуальної цілісності, міждисциплінарної глибини та аналітичній повноті роботи.

1. Розширити використання візуальних критеріїв типологізації об'єктів радянської доби – запровадити класифікацію об'єктів не лише за функціональною й морфологічною ознаками, а й за візуально-стильовими характеристиками. Такий підхід дозволив би точніше виявити та врахувати естетичні домінанти архітектури досліджуваного періоду та глибше осмислити семіотичну складову середовища міста.

2. Недостатньо розкрито вплив функціонально-ієрархічного зонування на соціальну стратифікацію. Радянське містопланування частково супроводжувалося просторовим розмежуванням за соціальною ієрархією (службове житло, типові квартали, спеціальні кооперативи) та рівнем соціальної інфраструктури. У роботі варто було глибше проаналізувати, як такі рішення вплинули на сучасну соціально-просторову структуру міста в умовах реформування та ущільнення забудови цих територій.

3. Доцільно було розширити порівняльний контекст між просторовими трансформаціями Івано-Франківська та подібними за процесами іншими містами західного регіону України (наприклад, Тернополя чи Чернівців). Це дозволило б чіткіше окреслити унікальні риси або, навпаки, поглибити типологічну належність досліджуваного міста до загальнорегіональних тенденцій сучасних змін.

Сформульовані зауваження носять рекомендаційний характер і не зменшують загальної позитивної оцінки представленої дисертаційної роботи. Вони не впливають на наукову новизну отриманих результатів, їх достовірність та

практичну значущість, а можуть слугувати підґрунтям для подальшого розвитку дослідження в рамках архітектурної науки, урбаністики та суміжних дисциплін.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні результати дисертації представлено у чотирьох наукових публікаціях, з-поміж них: у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та три наукові публікації у фахових виданнях України. Результати пройшли апробацію та висвітлені в матеріалах 2 всеукраїнських науково-практичних симпозіумів та 1 міжнародному науково-практичному симпозіумі.

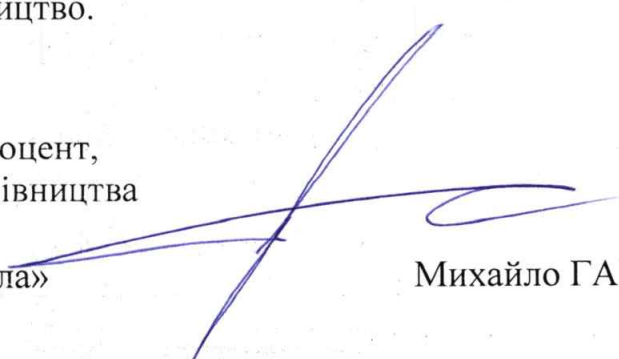
Висновки дисертації в цілому

Рецензована дисертаційна робота Гончарика Романа Петровича на тему «Архітектурно-просторові зміни Івано-Франківська в радянський період» є самостійним, завершеним і цілісним науковим дослідженням, що вирізняється високим рівнем актуальності обраної тематики, системністю викладу, ґрунтовним аналізом джерельної бази та переконливою аргументацією висновків. Робота має наукову новизну, демонструє належний рівень теоретико-методичного опрацювання проблеми та пропонує практичні відповідні підходи до осмислення й ревіталізації радянської архітектурної спадщини в контексті сучасних трансформацій міського середовища.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022 р. ,№502 від 19.05.2023р.), а її автор – Гончарик Роман Петрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування, галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

Рецензент:

кандидат технічних наук, доцент,
кафедра архітектури та будівництва
Закладу вищої освіти
«Університет Короля Данила»

Михайло ГАБРЕЛЬ